
УДК 378.147: 81'139

Нечаюк І. О.

Дипломатична академія України при МЗС України, Київ

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ КЛАСИЧНИХ І СУЧАСНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

У даній статті представлено огляд та критичний аналіз класичних, традиційних та сучасних, інноваційних методів викладання англійської мови професійного спрямування. Розглянуто основні тенденції розвитку методів та визначено чинники, які обумовлюють їх вибір відповідно до вимог цільової аудиторії, з огляду на чітко визначений часовий термін, професійну орієнтацію, навчальну програму. Автор робить спробу виявити переваги та недоліки сучасних і класичних підходів викладання іноземної мови, визначає способи їх ефективного використання, пропонує синтез класичних і сучасних методів на основі особистих досліджень.

Ключові слова: іноземна мова, метод, підхід, класичні і сучасні методи навчання, класифікація.

Нечаюк І. А.

Дипломатическая академия Украины при МИД Украины, Киев

КРИТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ КЛАССИЧЕСКИХ И СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО НАПРАВЛЕНИЯ

В данной статье представлен обзор и критический анализ классических, традиционных и современных, инновационных методов преподавания английского языка профессионального направления. Рассмотрены основные тенденции развития методов и определены факторы, обуславливающие их выбор в соответствии с требованиями целевой аудитории, учитывая четко определенный временной срок, профессиональную ориентацию, учебную программу. Автор делает попытку выявить преимущества и недостатки современных и классических подходов преподавания английского языка, определяет способы их эффективного использования, предлагает синтез классических и современных методов на основе личных исследований.

Ключевые слова: иностранный язык, метод, подход, классические и современные методы обучения, классификация.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Науково-технічний прогрес, глобалізація, інтеграція, інформаційні комунікаційні мережі є результатом неупинного розвитку людства, що не лише спонукають, але й змушують сучасну людину будь-якої сфери діяльності опанувати іноземну мову у відносно обмежений термін. Відповідно вимоги до навчальної програми і викладача є досить жорсткими: чітко визначений часовий термін, професійна орієнтація, насичена навчальна програма. Сучасний інформаційний простір переобтяжений кількістю нових розробок, пропозицій методів і підходів до навчання іноземних мов, інтенсивних методик.

Методи навчання іноземній мові, вибір яких залишається за викладачем чи модератором, безперечно повинні відповідати вимогам сучасної людини, сприяти опануванню мови через набуття необхідних навичок спілкування у короткий термін, полегшити процес адаптації до іншомовного середовища. Проте постає питання вибору саме ефективних методів, таких, які б у певний часовий термін і результативно допомогли б досягти поставленої мети. Виникає дилема які ж методи мають бути задіяні: традиційні, класичні чи сучасні, інноваційні. Незалежно від вибору методів чи їх синтезу, навчання має

бути ефективним та слід досягнути основної мети – вільне володіння мовою, знання особливостей іншомовного культурного середовища та спроможність адаптуватися до нього, володіння навичками професійного спілкування у іншомовному комунікативному середовищі.

Метою статті є критичний аналіз основних класичних, традиційних та сучасних методів навчання англійської мови, дослідження їх переваг та недоліків; визначення основних напрямів ефективного використання та поєднання класичних та сучасних підходів.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Наукова література містить значний перелік робіт присвячених дослідженню методів, підходів та методик навчання англійської мови професійного спілкування, проте він не є вичерпним, оскільки спостерігається брак робіт присвячених порівняльній характеристиці сучасних і класичних методів, практиці їх використання зокрема у вітчизняних наукових розвідках. Загалом дослідження мають описовий характер.

Характеристиці методів навчання присвячено роботи таких вітчизняних і іноземних вчених, як Вишневського О. І., Пасів Є. І., Павловської І. Ю., Башмакова Н. І., Дж. Ашера [1], Дж. Річардса і Т. Роджерса [2, 3]. Дослідженням сучасних і класичних методів навчання іноземним мовам, тенденціям їх розвитку, які обумовлюють вибір методів на сучасному етапі займаються Куркан Н.В. [4], Нікейцева О.Н. [5], Шкурко Є.В. [6].

Постає проблема вибору між традиційними і новітніми методами навчання або ж адекватного їх поєднання, сучасного підходу до використання класичних методів.

Науковці перебувають у постійному пошуку ефективних методів навчання, вибір яких залежить від поставленої мети. Починаючи з ХХ сторіччя спостерігається перехід від застосування сталих класичних методів (граматико-перекладного) до спроб вдосконалення методів викладання (аудіо-візуальний, аудіо-лінгвальний, прямий), пошуку ефективних шляхів (комунікативний). Мовна поведінка, мовні дії, що відповідали прагматичним цілям навчання іноземним мовам стали новим об'єктом навчання даного періоду [5, с. 366]. Соціально економічні зміни спричиняли зміни у виборі методів навчання аби задовольнити потреби суспільства. Спостерігалось тяжіння до набуття навичок усного мовлення аніж до розуміння текстів. Протягом історії такі зміни знаходили відображення саме у меті вивчення мови оскільки в основі навчання є професійна орієнтація, комунікація. Відповідно, відбувалися зміни у теорії і практиці мови [2, с. 3], адже метод має бути ефективним і теоретично виправданим, обґрунтованим.

Зупинимось на кількох підходах до визначення, класифікації та характеристики класичних чи традиційних методів. А саме, порівняльному аналізу визначення *методу* в рамках наукового пошуку Е. Антоні, Дж.Річардса і Т. Роджерса.

Так, у 1963 році американський лінгвіст Едвард Антоні [7; 8] запропонував трирівневу концепцію щодо теоретичного обґрунтування та визначення *способу викладання мови*, який включав *підхід*, як керівне припущення у вивченні і викладанні мови, *метод*, що є планом навчання іноземній мові, який ґрунтується на основних припущеннях, і *техніках*, які використовуються на практиці через застосування методу.

У подальшому таке обґрунтування було розвинене Дж. Річардсом і Т. Роджерсом (1982 р., 1985 р.). В рамках їх наукового пошуку *метод*, як концептуальне поняття, поєднував теорію і практику та включав такі елементи, як *підхід*, *дизайн* і *процедуру*.

Відповідно до результатів дослідження *підхід* передбачає ідею, думку, судження і теорію про мову, вивчення і навчання мови. Зазначені компоненти є основою методу.

Дизайн (конструкція, проект, план) визначає яким чином теорії мови і навчання реалізуються в навчальній моделі та навчально-пізнавальній діяльності у класі.

Процедура стосується методики і практики у класі, які є результатом певних підходів і конструкцій [3, с. 16-17].

Грамати́ко-перекладний метод, поширений у XVIII–XIX ст., є класичним чи традиційним методом в основі якого засвоєння граматичних правил і морфології, виконання письмових вправ, запам'ятовування лексики, переклад текстів, зокрема уривків художніх творів. З виникненням нових підходів, даний метод все ще використовується проте у дещо зміненій формі. Перевагами даного методу є розуміння фразеології (ідіоматичних виразів, метафор, порівняння) завдяки перекладу. Пояснення складних граматичних конструкцій здійснюється рідною мовою, що покращує розуміння. Проте недоліками є практична відсутність комунікації, мало значення приділяється змісту [2, с. 8-9].

На нашу думку даний метод є ефективним за умови відповідного рівня знань іноземної мови з метою відпрацювання певних граматичних конструкцій, для перекладу професійно-орієнтованих текстів, документів. На початковому етапі навчання даний метод не буде виправданим. Проте переклад коротких фраз, речень (однотипних) також може бути застосований на даному рівні, або ж для самостійного опрацювання.

Активним періодом в історії розвитку підходів та методів навчання іноземним мовам стали 1950 – 1980 рр. [2] з виникненням аудіо-лінгвального та згодом ситуативного методів, які з плином часу були замінені комунікативним підходом. У зазначений період закріплюються нові напрями, що базувалися на психологічних та лінгвістичних теоріях: прямий, аудіо-лінгвальний, аудіовізуальний, свідомо-практичний [5, с. 366]. Виникають і альтернативні методи [9], такі як «мовчазний метод» (The Silent Way), розроблений Калемом Гатеньйо (Caleb Gattegno) у 1963 році, «природний підхід» (the Natural Approach) розроблений Стівеном Крешеном і Трейсі Терпелл (Stephen Krashen, Tracy Terrell) у 1977 році, «метод повної фізичної реакції» (The Total Physical Response) Джеймса Ашера (James Asher), початок 1960-х років, «метод соціалізованого навчання» (Community Language Learning – CLL) Чарльза Каррана (Charles Curran), 1970-ті та інші.

Групу прямих методів, в основі яких дидактичні і методичні принципи навчання – наглядність, інтуїтивність, виключення опори на рідну мову, складають наступні: *натуральний* (М. Берлиц, Ф. Гуен), *прямий* (Є. Симоно, К. Бройл), *аудіовізуальний* (П. Губеріна, П. Риван), *аудіо-лінгвальний* (Ч. Фріз, Р. Ладі).

В основі прямого методу практика усного мовлення, немає перекладу, практично відсутній аналіз граматики. Основними принципами прямого методу за Дж. Річардсом та Т. Роджерсом [2, с. 12]:

- 1) всі вказівки та пояснення здійснюються мовою, що вивчається;
- 2) вивчається виключно повсякденна лексика та вирази щоденного вжитку, обігові фрази;
- 3) розвиток навичок усного мовлення здійснювався шляхом чітко підібраних питань і відповідей, використовується індуктивний підхід до вивчення граматики;
- 4) конкретна лексика викладається через демонстрацію, предмет, зображення; абстрактна лексика пропонується через асоціацію ідей;
- 5) обмежена практика усного мовлення і аудіювання;
- 6) особлива увага приділялась вимові і граматиці;
- 7) відсутність перекладу.

Аудіо-лінгвальний метод походить від «армійського методу» [10], що був передбачений військовою програмою США під час Другої Світової війни як інтенсивний, що ґрунтується на комунікативному підході і розвитку навичок усного мовлення. Він передбачав практичне опанування усного мовлення протягом 6-9 місяців. В основі даного методу біхейвіористська психологія і структурно-лінгвістична теорія мови. Основна увага приділялася запам'ятовуванню лексичних одиниць та діалогів, повторенню відібраних структур, та їх відпрацюванню до автоматизму. Даний метод було обґрунтовано Ч. Фрізом, Р. Ладі.

Основними характеристиками даного методу є наступні:

- 1) перевага усного мовлення над писемним;
- 2) новий матеріал представлено у формі діалогу;
- 3) незначна кількість або ж відсутність пояснення граматики;
- 4) формування мовних навичок через повторне виконання лексичних одиниць;
- 5) використання країнознавчої інформації;
- 6) кількість лексичних одиниць є обмеженою і засвоюється через вивчення текстів;
- 7) широке використання аудіо та відео записів;
- 8) велика увага приділяється вимові [11, с. 23-24].

Протягом 1940-1970 рр. у Росії сформувався *свідомо-співтавний* метод Л.В. Щерби, який у подальшому був розвинений у працях І.В. Аракіна, А.В. Монигетти, С.К. Фоломкіної та інших лінгвістів. Даний метод передбачав опору на рідну мову, усвідомлення значення мовних явищ і способів їх використання в мовленнєвій діяльності на основі лінгвістичної та психологічної концепції [11, с. 284]. Головне значення у даному методі відіграє мовленнєва діяльність – процес говоріння і розуміння через знання лексики і граматики, а процес навчання реалізується через аудіювання, говоріння, читання і письмо. Відповідно до зазначеного методу вивчення мови ґрунтується на єдності мови і практики; рівень актуальної свідомості є керівним у іншомовній мовленнєвій діяльності; рідна мова використовується для забезпечення порівняльної бази і семантизації; принципи системного підходу є опорою для вивчення граматичних структур іноземної мови [5, с. 367; 6, с. 189].

Недоліки даного методу призвели до виникнення *свідомо-практичного методу* у 1960-х рр., який був запропонований радянським психологом і методистом Б.В.Беляєвим. Головним фактором навчання є практика іншомовної комунікації. Виокремлюють чотири цілі даного методу навчання – практичну, загальноосвітню, виховну, розвиваючу; та три об'єкти навчання – мову, мовлення, мовленнєву діяльність. Основними принципами є усвідомлення значення мовних форм, необхідних для спілкування, практика, використання рідної мови [11, с. 283].

Комунікативний підхід став основним у викладанні іноземних мов у 1980-х рр. і така тенденція спостерігається і донині, оскільки вважається «найбільш ґрунтовною основою для викладання англійської мови у період глобалізації» [2, с.153]. Даний метод є комбінованим, в його основі «ідеї комунікативної лінгвістики і психологічної теорії діяльності, що найбільш послідовно реалізуються в комунікативно-діяльнісному підході до навчання» [11, с. 104].

Дж. Річардс і Т. Роджерс вважають даний метод скоріше підходом, в основі якого перелік різноманітних принципів, що відображають комунікативний погляд на мову і вивчення мови, і які можуть широко використовуватися під час практичних занять [2, с. 172]. Його основними характеристиками є наступні:

1. Викладач виступає у ролі посередника, який скеровує навчальний процес.
2. Врахування індивідуальних особливостей і завдань цільової аудиторії.
3. Функціональність.
4. Ситуативність.
5. Новизна.
6. Розвиток навичок спілкування через взаємодію мовою, що вивчається.
7. Правильність висловлювань є обов'язковою.
8. Основна увага приділяється навчальному процесу.
9. Використовуються такі види діяльності, як рольова гра, інтерв'ю, парна робота, опитування, обмін інформацією.
10. Психолінгвістичне опрацювання: спонукання цільової аудиторії до розвитку когнітивних та інших навичок необхідних для опанування іноземної мови [12; 13].

Застосування даного методу є виправданим оскільки він прискорює розвиток всіх навичок мовленнєвої діяльності через моделювання реальних ситуацій з повсякденного життя, професійної орієнтації. Особливою умовою є максимально вільне спілкування, а саме створення сприятливих умов, комфортного психологічного клімату.

У 1990-х рр. активно використовувалися наступні методи: сутнісне навчання (Content Based instruction), метод комунікативних завдань (Task-Based Language Teaching), компетентнісний (Competency-Based Instruction), навчання у співробітництві (Cooperative Learning), множинний інтелект (Multiple Intelligences) та інші.

В основі сучасних методів навчання інтерактивні, активні, мультимедійні технології, бізнес методи, які дозволяють вийти за рамки традиційних підходів та сприяють розвитку критичного мислення, знищенню психологічного бар'єру. Вдосконалені, на нашу думку, класичні підходи сприяють підвищенню рівня навчання та досягненню поставленої мети сучасною людиною. Використання мультимедійних технологій є спробою модернізації класичних підходів і методів викладання, що активізують навчально-пізнавальну діяльність аудиторії. Інтернет-ресурси забезпечують інформаційне наповнення мови, що вивчається в рамках професійної орієнтації.

Зокрема, перевагами використання мультимедіа є наступні: індивідуальний підхід з визначенням темпу роботи, скорочення часу на пошук, опрацювання і засвоєння нового матеріалу, підвищення рівня мотивації, можливість моделювати умови комунікативної діяльності та реалізувати їх у різнорівневих тренувальних вправах ситуативного характеру [14, с. 290-293].

ВИСНОВКИ. Сьогодні використання виключно традиційних методів не є ефективним. Вони не можуть задовольнити вимоги сучасної людини у зв'язку з сучасним інформаційним потоком. Постає необхідність у інших, альтернативних шляхах пошуку, опрацювання нової інформації. Залежно від завдань цільової аудиторії змінюються вимоги до вибору та шляхів модернізації або формування нових методів навчання. Проте, незалежно від методу навчання, в основі залишається спосіб, манера спілкуватися, стиль подачі інформації самого викладача. Ефективне навчання, на нашу думку, полягає у здатності викладача адаптувати і традиційні, і новітні методи навчання до конкретної цільової аудиторії з урахуванням її рівня підготовки, знань, мети, здатності сприймати і засвоювати інформацію, враховувати індивідуальну особливість кожного студента. Викладач має обрати такий метод, який би допоміг забезпечити рівні можливості навчання для всіх учасників цільової аудиторії - сприймати, засвоювати інформацію та демонструвати знання, створити найбільш сприятливе середовище та умови навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Asher J. Learning another language through actions: The complete teacher's guide book / J. Asher. – Calif. : Sky Oaks Productions, 1982.
2. Richards Jack C., Rodgers Theodore S. Approaches and Methods in Language Teaching. - Cambridge University Press. – 2001. – 270 p.
3. Richards, Jack C., Rodgers, Theodore S. "Method: Approach, design and procedure", Chapter 2 in Richards, Jack C. The Context of Language Teaching Cambridge University Press. – 1985.
4. Куркан Н. В. Эффективность смешанного обучения при обучении иностранному языку в условиях современного образования // Молодой ученый. – 2015. – №5. – С. 488 – 491.
5. Nikeйцева О. Н. Современные методы преподавания иностранных языков – как единство обучения языку и культуре / О. Н. Nikeйцева // Культура народов Причерноморья. – 2003. – № 37. – С. 366 – 370.

6. Шкурко Е. В. О методах обучения иностранным языкам // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. – 2014. – № 2 (8). – С. 188 – 192.

7. Anthony, Edward M. "Approach, method and technique." *English Language Teaching* 17. – 1963. – P. 63 – 57.

8. Saqib Abbas, Waheed Ali. Comparison between grammar & translation method & communicative language teaching. *International Journal of Advanced Research*, Volume 2, Issue 6. – 2008. – P. 124-128. – Journal homepage: <http://www.journalijar.com>

9. Cook, Vivian. *Second Language Learning and Language Teaching*. London: Arnold. – 2008. – <http://homepage.ntlworld.com/vivian.c/SLA/Krashen.htm>

10. Barker, James L. "On The Mortality of Language Learning Methods". *Speech* November 8, 2001.

11. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.

12. Brown, H. Douglas. *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy* Longman/ Pearson Education, White Plains, New York. – 2001.

13. Nunan, D. *Language Teaching Methodology: A Textbook for Teachers* New York: Prentice-Hall. – 1991.

14. Цирулік О. Інноваційні технології навчання іноземної мови - важливий чинник розвитку творчої особистості учня ПТНЗ. – Матеріали III Всеукраїнської Науково-Практичної Конференції, присвяченої 70-річчю з дня заснування Київського національного торговельно-економічного університету «Поєднання інноваційних і традиційних технологій навчання української та іноземних мов як чинник забезпечення дієвості знань». – Харків РВВ ХТЕІ КНТЕУ. – 2016. – Режим доступу: <http://conf.htei.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/conf-inozemna2016.pdf>

Nechaiuk I.

Diplomatic Academy of Ukraine at the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine

CLASSICAL VERSUS MODERN METHODS OF ELSP CRITICAL ANALYSIS

This article is a review and critical analysis of classical, traditional and modern, innovative teaching methods of ELSP. There were studied and stipulated the main trend of methods development as well as the factors determining their choice in accordance with the requirements of the target audience due to the moment, the professionally oriented curriculum. The author makes an attempt to identify the advantages and disadvantages of modern and traditional approaches to a foreign language teaching, indicates the ways of their effective use, offers a synthesis of classical and modern methods on the basis of personal research and experience.

Key words: foreign language, method, approach, classical and modern methods of learning, classification.

REFERENCES

1. Asher J. (1982), *Learning another language through actions: The complete teacher's guide book*, Sky Oaks Productions, Calif.

2. Richards, Jack C. and Rodgers, Theodore S. (2001), *Approaches and Methods in Language Teaching*, Cambridge University Press.

3. Richards, Jack C. and Rodgers, Theodore S. (1985), "Method: Approach, design and procedure", Chapter 2 in *The Context of Language Teaching* Cambridge University Press.

4. Kurkan, N.V. (2015), *Effectivnost smeshannogo obucheniya pri obuchenii inostrannomu yazyku v usloviyah sovremennogo obrazovaniya*, *Molodoi uchionyi*, vol. 5, pp. 488-491. [in Russian]

5. Nikeitseva, O.N. (2003), *Sovremennye metody prepodavania inostrannykh yazykov – kak edinstvo obucheniya yazyku i culture*, *Kultura narodov Prichernomoria*, vol. 37, pp. 366-370. [in Russian]

6. Shkurko, E.V. (2014), *O metodah obucheniya inostrannym yazykam*, *Visnyk Dnipropetrovskogo universytetu imeni Alfreda Nobelia*, Iss. "Pedagogika i psykholohiia". *Pedagogichni nauky*, vol. 2(8), pp. 188-192. [in Russian]

7. Anthony, Edward M. (1963), *Approach, method and technique*, *English Language Teaching*, no. 17, pp. 63-57.

8. Saqib, Abbas and Waheed, Ali (2008), *Comparison between grammar & translation method & communicative language teaching*, *International Journal of Advanced Research*, vol. 2, Issue 6., pp. 124-128.

9. Cook, Vivian (2008), *Second Language Learning and Language Teaching*. Arnold, London, available at: <http://homepage.ntlworld.com/vivian.c/SLA/Krashen.htm>

10. Barker, James L. (2001), *On The Mortality of Language Learning Methods*. Speech November 8, 2001.

11. Azimov, E.G. and Schukin, A.N. (2009), *Novyi slovar metodicheskikh terminov i poniatii (teoria i praktika obucheniya yazykam)*, IKAR, Moscow. [in Russian]

12. Brown, H. Douglas (2001), *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. Longman/Pearson Education, White Plains, New York.

13. Nunan, D. (1991), *Language Teaching Methodology: A Textbook for Teachers*, Prentice-Hall, New York.

14. Tsyruk, O. (2016), *Innovatsijni tehnologii navchania inozemnoi movy – vazlyvyi chynnyk rozvytku tvorchoi osobystosti uchnia PTNZ*, *Materialy III Vseukrainskoi Naukovo-Praktichnoi Konferentsii, prysviachenoj 70-ty richchu z dnia zasnovannia Kyivskogo natsionalnogo torgovelo-ekonomichnogo universytetu "Poednannia innovatsiinyh i tradytsiinyh tehnologij navchannia ukrainskoi i inozemnyh mov jak chynnyk zabezpechennia dievosti znan"*, Kharkiv RVV XTEI KNTEU, available at: <http://conf.htei.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/conf-inozemna2016.pdf> [in Ukrainian]

Нечаяук Інна Олексіївна,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри іноземних мов,
Дипломатична академія України при МЗС
України,
вул. Велика Житомирська, 2, м. Київ,
Україна, 01001.
Тел. +38(050)3523927
E-mail: nechayuk-inna@yandex.ru

Nechaiuk Inna Oleksiivna,
Cand.Sc. (Hist.),
Associate Professor of Foreign Languages
Department,
Diplomatic Academy of Ukraine
at the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine,
vul. Velyka Zhytomyrska, 2, Kyiv,
Ukraine, 01001.
Tel. +38(050) 3523927.
E-mail: nechayuk-inna@yandex.ru

Стаття надійшла 16.05.2017